

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

מתוך

כרך כו, תשל"ה

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

מ"ב לרנר

"השלמת שכר"

בשנה שעברה, היינו רגילים לשמוע את המונח
"השלמת שכר" לעניין העובדים השכירים המגויסים, שבנוסף
על הקצבה למשפחה, שניתנה מאת צה"ל, היו זכאים
לתשלום נוסף מטעם הביטוח הלאומי, כדי להשלים את
שכרם האזרחי הרגיל (עד ל"תקרה" מסוימת, כמובן).

אליבא דאמת, הביטוי "משלים שכר" נמצא במקורות קדומים, והמילונאי או הקורא עלול להסיק מהם, שהמונח "השלמת שכר" והרעיון הקשור בו הוא בעל מסורת עתיקה. ולא היא! מתוך עיון במקורות אלה נראה בעליל, שטעות בידם:

א) ב"מהדורה חדשה" של מדרש תנחומא, לפרשת ואתחנן (עזי שכטר, א', עמ' 118): "יתברך [שמו] על הק' שכל [מה שישר' מקלסין] הק' משלים להן שכר כיפליים וכיפלי כיפלים".

מאחר שהמונח "השלמת שכר" מוסב על שכר יסודי מלא אין זה מתקבל על הדעת לפרש כך כאן, כשהמדובר הוא בשכר כפול ומכופל. ברור אפוא, שאין לקרוא כאן מְשָׁלִים, אלא מְשָׁלִם, והי"ד ניתוספה כאם-קריאה כראוי לכתוב המלא. השוה שם: "כיפליים וכיפל כיפלים".

ב) במכילתא דר' שמעון בר יוחאי, לשמות ו, ב, מהד' אפשטיין-מלמד, סוף עמ' 5: "[אמ' הקב"ה לא היו] ישראל [ראוין ל]יתן להם מן במדבר אלא ברע[ב וצמא ערום ועריה א]בל מש[לים אני להם] שכר אברהם אביהם...". כאן הביטוי "משלים שכר" הוא השלמתו של המהדיר, שהגיה ע"פ מדרש הגדול לשמות, שם, השוה מהד' מ' מרגליות, ירושלים תשט"ז, סוף עמ' צב. אולם בשני כתבי-

1. מאחר שהמדובר הוא בטקסטים מן הגניזה, עדיין לא נרשם לשון זה במילונים.

יד של מדרש הגדול² הגרסה היא: "שמשלם". גרסה זו נתמכת גם מפוח הגהות ר' אברהם הלחמי, הגורס: "ונאמן אני לשלם שכרו...". והיא פלשון דרשתו של ר' יהושע במכילתא דרשב"י שם, עמ' 4, שו' 5: "נאמן אני לשלם שכר יצחק בן אברהם". נראה לומר, שגם כאן יש לנקד את גרסת מדה"ג "מְשִׁלִּים", ומוטב היה להשלים את הטקסט של המכילתא דרשב"י בלי יו"ד.

נמצאו למדים, שבלשון חז"ל אין "מְשִׁלִּים שכר", וקרוי לנדאי שבגרסאות פגון אלו אין המדובר אלא ב"תשלום שכר"⁴.

-
2. ודוקא כ"י ט' מתואר ע"י המהדיר "פנוטה לכתיבה מלאה", השה מבוא, שם, עמ' 13.
 3. עי"ש בח"ו לשו' 18; ש"א ורטהיימר, בתי מדרשות² ב, ירושלים תשי"ג, עמ' קו.
 4. השה גם פסיקתא חדשה, אנוכי, גנזי שכטר א, עמ' 174, שו' 13: "כי אתה תשלים לאיש כמעשהו", תשלים = תְּשִׁלֵּם; והשה השלמת ל' גינצבורג לשו' 12, שם.